

του π. Νικολάου Λουδοβίκου

Χριστός Ανέστη, Ευχαριστώ τον κύριο Μητρόπουλο\*\*\*, για όσα είπε και κυρίως για την τελεία που έβαλε μόλις ξεστόμισε την λέξη «παράγει λόγο», την φράση «παράγει λόγο». Πράγματι μ' αρέσει η λέξη λόγος, έτσι στον ενικό. Εάν έλεγε «παράγει λόγια» θα σηκωνόμουν να φύγω, θα έλεγα «ωχ, εδώ αυτό είναι βαρύ». Αλλά εάν παράγεται λόγος, ξέρετε πόσο βαθιά είναι αυτή η ελληνική λέξη. Λόγος είναι μια βαθυνότητα λέξη ελληνική, η οποία διατήρησε, ξέρετε, το νόημά της και στη θεολογική παράδοση.

Όλοι γνωρίζετε ότι το δεύτερο Πρόσωπο της Τριάδος είναι ο Λόγος. Είναι οι Λόγοι επίσης των όντων, τα άκτιστα θελήματα του Θεού, που βρίσκονται πίσω από την Δημιουργία. Έτσι λόγος σημαίνει και στοχασμός, σημαίνει και διάλογος - έτσι δεν είναι; - σημαίνει και σκοπός, σημαίνει και φύσις, κατά τους προσωκρατικούς, σημαίνει και την θεότητα, σημαίνει και την ελευθερία ακόμη. Και βεβαίως σημαίνει και την αλήθεια.

Η μετοχή μας σε όλα αυτά τα πράγματα θα μπορούσε να θεωρηθεί, είτε είμαστε θεολόγοι, είτε δεν είμαστε, ότι αποτελεί ένα ζητούμενο ζωής. Έλεγα στον κύριο Μητρόπουλο λοιπόν, εις απάντηση ενός σχετικού ερωτήματος, ότι η θεολογία αξίζει να ακουστεί και αυτός που παράγει λόγο, όταν προέρχεται από μια τέτοια αναζήτηση, ξέρετε. Είναι πολύ μεγάλη υπόθεση η θεολογία, για να είναι μια απλή επανάληψη, έτσι, αληθειών, τις οποίες κανείς

δεν ξέρει ακριβώς πια γιατί υπήρξαν κάποτε αλήθειες. Κάθε αλήθεια πρέπει να δοκιμάζεται σήμερα, εδώ και τώρα. Η αλήθεια του Θεού και η αλήθεια του ανθρώπου, και όλα αυτά τα μεγάλα πράγματα που λέμε έτσι, στην Εκκλησία και στο Σύμβολο της Πίστεως είναι μεγέθη τα οποία δοκιμάζονται ξανά εδώ και τώρα. Γι' αυτό και η θεολογία, όταν παράγεται, ανήκει σε αυτούς που ζουν γι' αυτήν ή από αυτήν, ή για χάρη της, δηλαδή ζουν εξ αιτίας της, ζούνε για να αναζητούν αυτό το οποίο στον χώρο της Θεολογίας φιλοξενείται.

Μου αρέσει αυτό και οι μεγάλοι θεολόγοι που έτυχε να συναντήσω, είτε ζωντανοί, είτε μέσα στα κείμενά τους και οι μικροί-μεγάλοι θεολόγοι που συνάντησα μέσα στον λαό, μέσα στους μοναχούς και μέσα στον απλό κόσμο και μέσα στους απλούς παπάδες, ήταν όλοι μεγάλοι αναζητητές. Ήταν άνθρωποι οι οποίοι λειτουργούσαν καθολικά και ψυχοσωματικά - έτσι θα μπορούμε σιγά-σιγά και στο θέμα της ομιλίας μας -, μέσα στην αρμονία αυτής της αλήθειας, ήταν άνθρωποι οι οποίοι όχι μόνον δεν ζούσαν με τα αυτονόητα αλλά άνθρωποι οι οποίοι στην κυριολεξία συντονίζονται με τις μεγαλύτερες και πιο ουσιαστικές λαμπρές στιγμές αυτής της αλήθειας. Η ζωή έτσι αποκτά περιεχόμενο ξέρετε, διαφορετικά, είτε είμαστε θεολόγοι είτε όχι, είτε θεολογούμε, είτε είμαστε πιστοί, είτε όχι, η ζωή μας κυλάει σε ένα είδος θεολογίας, δηλαδή, όπως λένε οι Γάλλοι, τρέχει στο ποτάμι, τρέχει σαν το νερό μές' στο ποτάμι και κανείς δεν μπορεί να την σταματήσει και κανείς δεν μπορεί να δώσει νόημα στην ζωή αυτή.

Μια και μίλησα για αλογία, νομίζω ότι είναι μια καλή πόρτα, μια καλή είσοδος, για να εισάγω το θέμα το σημερινό μας, το θέμα του σώματος γιατί για τους πολλούς, όσοι είναι παρόντες σήμερα και κυρίως όσους είναι απόντες, η χαρά που προσφέρει το σώμα, η χαρά της αλογίας ξέρετε, για την οποία μιλάω τώρα, θα εξηγηθώ, μην βιάζεστε και θα εξηγήσω γρήγορα τι προσπαθώ να πω.

Το σώμα προσφέρει την χαρά μιας συγκριτικής δραπέτευσης, σε έναν μικρό ή μεγάλο ιδιωτικό κόσμο απόλαυσης ο οποίος όμως και η οποία δραπέτευση, μου κάνει την ζωή όμορφη. Όταν απέναντί μου έχω για παράδειγμα τον άτεγκτο θεσμό, όταν έχω έτσι τον κοινωνικό ας πούμε καταναγκασμό, όταν έχω τον πολιτικό ολοκληρωτισμό, όταν έχω μια καθολική και αναγκαστική αλήθεια, όταν δεν με πείθει αυτό που πείθει τους πολλούς, όταν ο λόγος ο κοινός, ο λόγος της εκκλησίας, ο λόγος του κράτους, ο λόγος της παιδείας, δεν με

κερδίζει πλέον, έχω ένα καταφύγιο. Και το καταφύγιο αυτό είναι αυτή η αλογία, η μικρή αλογία που είναι το σώμα μου, το οποίο μου δίνει ανάπαυση, χαρά, ηδονή, ευτυχία, ζεστασιά, επικοινωνία και πέραν αυτών μικρές και μεγάλες δραπετεύσεις προς όλες τις κατευθύνσεις αυτές, έτσι ακριβώς μικρούς ιδιωτικούς μυστικισμούς. Ο μυστικισμός της κατανάλωσης, ο μυστικισμός του ερωτισμού - του ερωτισμού είναι μια άλλη υπόθεση -, ο μυστικισμός της μόδας, ο μυστικισμός όλων αυτών των, όπως είπα, ιδιωτικών μικρών δραπετεύσεων έτσι, που φαίνεται να κάνουν την ζωή άξια να την ζήσει κανείς.

Έτσι λοιπόν πρέπει να ξέρετε ότι στην Δύση το σώμα, για πάρα πολλούς αιώνες, για να μην πω για χιλιετίες, δεν υπήρξε τίποτα περισσότερο από αλογία, αυτή η αλογία. Βεβαίως στην αρχή αυτό ήταν μια φιλοσοφική καταδίκη, μετά έγινε διεγερτική απόλαυση. Η δυνατότητα, όπως λέει ένας μεγάλος Γάλλος ποιητής ο Ρεμπώ, να έχω την αλήθεια μέσα σε μια ψυχή και μέσα σε ένα σώμα, δηλαδή να μετέχω ψυχοσωματικά στην αλήθεια, όχι να έχω την αλήθεια δήθεν στην ψυχή και την διαφυγή από την αλήθεια στο σώμα, δηλαδή να υποχρεούμαι να δεχθώ κάτι σαν αλήθεια και να δραπετεύω σωματικά από αυτήν. Η αλήθεια λοιπόν αυτή, το να έχω την αλήθεια μέσα σε μια ψυχή, σε ένα σώμα, είναι κάτι το οποίο υπήρξε πάρα πολύ δύσκολο, και ουσιαστικά πέρασαν πάρα πολλοί αιώνες στην Δύση και δυτικοί είμαστε εμείς ουσιαστικά, προτού συμβεί. Πρέπει να ξέρετε δε ότι αυτό ξεκίνησε ουσιαστικά από την αρχαία φιλοσοφία, έτσι.

Για να μπω απότομα στο θέμα, αν διαβάσετε τον Πλάτωνα, το «Θέατρον» του Πλάτωνος, θα δείτε ότι στο τέλος ο Σωκράτης αφού φτάσει η ώρα προτού πεθάνει, λέει στους κατάπληκτους μαθητές του ότι έφτασε η ώρα της ελευθερίας. Μια ζωή αγωνίζομαι να πεθάνω, να λυτρωθώ από το σώμα. Τώρα ο θάνατος έρχεται και με λυτρώνει ακριβώς από αυτό από το οποίο πάλεψα τόσο πολύ για να λυτρωθώ. Πεθαίνει ευτυχισμένος, επειδή λυτρώνεται από το σώμα, έτσι. Το σώμα είναι εχθρός διότι η ουσία του ανθρώπου είναι η ψυχή. Στην αρχαία φιλοσοφία μετά τον Όμηρο, επικρατεί το μεγάλο ρεύμα του Ορφισμού, όπως ξέρετε, δεν ξέρω εάν έχουμε εδώ ειδικούς, όπου η ουσία του ανθρώπου είναι η ψυχή και η ψυχή είναι κομμάτι του Θεού, έτσι; Κομμάτι του Θεού το οποίο μπήκε μέσα εις τον κόσμο, είναι εξόριστο στον κόσμο, ενδύεται ένα σώμα, το σώμα αυτό είναι ξένο προς την ουσία της, αναγκάζεται να κουβαλάει το σώμα αυτό, να παιδαγωγείται μέσω του σώματος. Στη συνέχεια θα χρειαστεί να περάσει σε άλλες μετενσαρκώσεις, για να παιδαγωγηθεί ακόμη περισσότερο, να μάθει δηλαδή να μην ζει την ζωή του σώματος, και κάποια στιγμή πρέπει να γλυτώσει από αυτές τις μετενσαρκώσεις, έτσι και να ξαναγυρίσει στον

υπερουράνιο τόπο από όπου είναι φυγὰς θεόθεν και αλήτης, κατά τον λόγο του Φίλωνος, που επαναλαμβάνει έναν λόγο του Εμπεδοκλή, έτσι, φυγὰς θεόθεν και αλήτης.

Λοιπόν αυτή η μετενσάρκωση η οποία είναι ένα γεγονός παιδείας, δεν είναι ευχάριστη, μόνον οι έλληνες δημοσιογράφοι θεωρούν ευχάριστη την μετενσάρκωση, για τον αρχαίο η μετενσάρκωση είναι τραγωδία, γι' αυτό και βλέπετε οι ορφικοί φοράνε άσπρα γιατί ελπίζουν ότι δεν θα μετενσαρκωθούν ξανά, οι πιστοί των μεγάλων μυστηριακών θρησκειών οι πυθαγόριοι, οι ορφικοί, ελπίζουν ότι δεν θα μετενσαρκωθούν ξανά, ότι είναι το τελευταίο τους νταλαβέρι με το σώμα αυτό το τωρινό. Θα γλυτώσουν από το σώμα, έτσι. Λοιπόν και κάποια στιγμή, εάν δεν γλυτώσουμε από το σώμα, θα κινδυνεύει να γίνει η ψυχή μας σωματοειδής, έτσι. Αυτή είναι η μεγάλη κατάντια της ψυχής μας.

Στον νεοπλατωνισμό αυτό συνεχίζεται, φανταστείτε ότι μεταξύ Πλάτωνος και νεοπλατωνισμού είναι 1000 χρόνια. Για 1000 ολόκληρα χρόνια, με μοναδική εξαίρεση τον Επίκουρο, ο οποίος θυμίζει την νέα εποχή, ουσιαστικά η φιλοσοφία είναι αντισωματική έτσι; Βεβαίως εάν ρωτήσετε πάλι τον μέσο Έλληνα δημοσιογράφο, θα σας πει ότι ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός αγαπάει το σώμα. Δεν αγαπάει το σώμα, αγαπάει την ιδέα του σώματος, γι' αυτό και δεν θα μάθετε ποτέ το όνομα του τάδε κούρου ή του τάδε δισκοβόλου. Είναι η ιδέα, η αφηρημένη ιδέα του σώματος, όχι το σώμα ενός συγκεκριμένου ανθρώπου. Έτσι, ελπίζω ότι στο τέλος θα έχουμε την δυνατότητα μιας μικρής συζήτησης, που θα μας δώσει την δυνατότητα να τα πούμε αυτά λίγο περισσότερο, λίγο καλύτερα.

Λοιπόν, αν διαβάσετε λοιπόν τον Πλωτίνο θα δείτε ότι 1000 χρόνια μετά τον Πλάτωνα σχεδόν, ότι να σας λέει ότι ήμασταν κάποιοι ουράνιοι άνθρωποι λέει, που περιπολούσαμε σε έναν ουράνιο τόπο, κάποια στιγμή «προσήλθε άνθρωπος άλλος είναι εθέλων» ήταν κάποιος άλλος, μας δελέασε, πήρε την ψυχή που ήμασταν, την φόρεσε και πήγε στον κόσμο. Και με τον τρόπο αυτό είμαστε καταδικασμένοι σε μία σωματοειδή ζωή. Η ψυχή μας, το κατώτερο μέρος της, το παθητικό μέρος, τα συναισθήματα και οι επιθυμίες, δένονται με

το σώμα, και παιδεύονται, και υποφέρουν, το ανώτερο μέρος της ψυχής όμως, ο νους, πρέπει να ξαναγυρίσει από εκεί που ήτανε, έτσι ο δίκαιος «εν τω θεωρείν το είναι έχειν», λέει ο Πλωτίνος. Ο δίκαιος έχει την ζωή την πραγματική στην θεωρία, όταν φεύγει δηλαδή από το σώμα, το οποίο είναι αισχρόν, τόσο αισχρόν, «ως αίσχος είναι», δηλαδή είναι αίσχος αυτό το ίδιο. Γι' αυτό ο Πλωτίνος δεν θα δεχθεί ποτέ να ποζάρει για ένα άγαλμα, δεν ξέρουμε ποιος είναι, δεν θα δεχθεί να ποζάρει σε έναν γλύπτη ποτέ, να του φτιάξει αυτή την εικόνα, την φθαρτή εικόνα.

Λοιπόν είναι σημαντικά όλα αυτά που λέμε, για να καταλάβετε την μεγάλη επανάσταση η οποία έγινε από τον Χριστιανισμό στο σημείο αυτό. Και είναι μια πολύ μεγάλη επανάσταση διότι, για πρώτη φορά η ουσία του ανθρώπου δεν είναι πλέον το σώμα του, δεν είναι πλέον (συγγνώμη) η ψυχή του, ούτε το σώμα του, έτσι, αλλά το όλον αυτού, έτσι. Επειδή μιλάω με χωρία, αυτό είναι ένα βιβλίο δικό μου, το οποίο η μόνη του δουλειά εδώ είναι να βοηθάει κανένα χωρία να διαβάσω έτσι, δεν ξέρω εάν θα μου στοιχίσει αυτό την κούρασή σας, αλλά μερικά φρασίδια καμιά φορά βοηθάνε πιο πολύ, από τον δικό μας λόγο. Λοιπόν ο άνθρωπος δεν είναι η ψυχή, αλλά το έμψυχο σώμα. «Ο νουν και λόγον δεξάμενος εστίν άνθρωπος, ου ψυχή καθ' εαυτήν». Δεν είναι μόνο η ψυχή καθεαυτή ο άνθρωπος", λέει ο Αθηναγόρας, έτσι. Μιλάμε για τις πρώτες δεκαετίες της μ.Χ. εποχής. «Άνθρωπον άρα δε των εξ αμφοτέρων, σώματος και ψυχής όντα, διαμένειν εσαεί ανάγκη εστί». Επομένως εάν αυτό το πράγμα είναι ο άνθρωπος, πρέπει ο άνθρωπος να παραμένει εσαεί, να μπορεί να υπάρξει αιώνια έτσι όπως είναι.

Εάν το σώμα δεν μπορεί να συνδιαιώνίζει με την ψυχή, λέει ο Αθηναγόρας, αυτό σημαίνει δύο πράγματα ή ότι δεν το έπλασε ο Θεός ή ότι δεν είναι αρκετά Θεός ούτως ώστε να το σώσει. Άρα μιλώντας για σωτηρία του ανθρώπου, δεν μπορούμε να μιλάμε μόνο για σωτηρία της ψυχής του, μπορούμε να μιλάμε μόνον για μια ψυχοσωματική του πιθανή αιωνιοποίηση, αφθαρτοποίηση. Η προοπτική αυτή είναι σας είπα συγκλονιστικά καινούργια. Η εβραϊκή λέξη «νεφές» η βιβλική λέξη αυτή, δεν σημαίνει ψυχή, σημαίνει ύπαρξη. Μιλάμε για μια ύπαρξη, σώζεται αυτό όταν λέμε καμιά φορά στην καθημερινή μας γλώσσα, ακόμη και σήμερα, που έχουμε γίνει όλοι πλατωνικοί, ότι έπεσε το αεροπλάνο και χαθήκανε 100 ψυχές. Εννοεί 100 ψυχοσωματικές υπάρξεις.

Ο άνθρωπος λοιπόν δεν είναι μόνο σώμα, είναι και ψυχή. Επεκτείνεται από τους πρώτους αυτούς πατέρες το «κατ' εικόνα» και στο σώμα, ενώ τα κατ' εικόνα κατ' αρχήν υπήρχε μία τάση, μια πλατωνική επίδραση, να αποδίδεται μόνο στην ψυχή. Ο άνθρωπος είναι κατ' εικόνα Θεού και η ψυχή του και το σώμα του. Το σώμα δηλαδή είναι εξ' ίσου πνευματικό με την ψυχή. Αυτό το πράγμα είναι μια επανάσταση, πολύ μεγάλη επανάσταση, η οποία επισυνέβη στα πρώτα χρόνια, τους πρώτους αιώνες της ελληνικής πατερικής γραμματείας. Επιμένω σε αυτό διότι έχουμε γιατρούς εδώ ανάμεσα, θα ξέρετε ότι μέχρι την εποχή του Λαμετρώ, 18ο αιώνα, στη Δύση ακόμα και μεγάλοι φυσιολόγοι, όπως ο Ρεζάλιους ή ο Γουίλις στην Αγγλία, αισθάνονται υποχρεωμένοι να ψάξουν να βρουν τόπο για την ψυχή την άυλη, για να πείσουν τις εκκλησιαστικές αρχές να τους επιτρέψουν να κυκλοφορήσουν τα έργα τους.

Ο μεγάλος Ντεκάρτ, ο Καρτέσιος, έτσι, αφού βεβαιώνει και αυτός ξεκάθαρα ότι η ουσία του ανθρώπου είναι μια άυλη ψυχή, έτσι, ψάχνει να βρει πως ενώνεται με το σώμα. Διότι στη Δύση, μέσω του Αυγουστίνου, πέρασε αυτός ο πλατωνικός δυαλισμός και δεν διορθώθηκε ουσιαστικά ποτέ. Διορθώθηκε μόνον όταν εμφανίστημε ουσιαστικά ο Νίτσε και ο Φρόυδ. Και έχουμε την πρώτη, θα σας πω με ποιο τόπο, εισαγωγή του σώματος στην ανθρωπολογία για την Δύση, έτσι. Και σπερματικά βέβαια, έγινε από τον Σοπενάουερ και βεβαίως από τους χονδροειδείς λεγόμενους υλιστές, τον Φόγκ, τον Λαμετρώ και Τπαν του διαφωτισμού, τους οποίους εγώ θεωρώ θεολογικότατους. Πιο θεολόγους από τους θεολόγους της εποχής μας, παρόλο που λέμε ότι είναι άθεοι. Γενικά μην σας τρομάζει κανείς που λέει ότι είναι άθεος, συνήθως απορρίπτει μια εικόνα του Θεού, έτσι μου έλεγε μία δημοσιογράφος πριν από καιρό, πριν από την Μεγάλη Εβδομάδα, με πήρε και μου λέει «πάτερ, να κάνουμε μια εκπομπή διότι σας εκτιμώ. Αλλά εγώ είμαι άθεη». Έ της λέω και εγώ άθεος είμαι, σε σχέση με τον Θεό αυτό που έχετε στο νου σας. Ακόμη δεν έχω βρει εγώ έναν άθεο, ο οποίος να απορρίπτει τον Θεό αυτό που έχω στο μυαλό μου, που έχουν οι Πατέρες στο νου τους, έτσι. Γι' αυτό η αθεΐα είναι πολύ χρήσιμη εμπειρία, μας βοηθάει στην αποειδωλοποίηση, και αν δεν κάνουμε αποειδωλοποίηση, Θεό δεν βλέπουμε. Παρένθεση ήταν αυτό.

Λοιπόν, στην Ανατολή υπήρξε βεβαίως ο Ωριγένης. Έχουμε θεολόγους εδώ και νοιώθω υποχρέωσή μου να έχω και αυτή την πλευρά πάντοτε, δηλαδή να μην σας μιλάω με συμπεράσματα, να σας βάζω λίγο να σκέπτεστε. Λοιπόν ο Ωριγένης ήταν πλατωνικότατος.

Ναι, αλλά μετά τον Ωριγένη θα έλθει ο Μάξιμος, ο οποίος θα διορθώσει τον Ωριγένη. Εάν διαβάσετε τον Ωριγένη, είναι σαν να διαβάζετε Πλάτωνα και Πλωτίνο. Ο άνθρωπος είναι κάποιος νους, στα ουράνια περιπολεί και κάποια στιγμή βαριέται να είναι πνεύμα, τι πιο φυσικό; Βαριέται να είναι ένα στείρο πνεύμα, το οποίο ατενίζει ένα άλλο στείρο πνεύμα, που είναι ο Θεός. Κόρος, η έννοια του κόρου, έτσι, είναι θεολογική έννοια στον Ωριγένη. Και επειδή βαριέται αρχίζει να πέφτει και ο Θεός μόλις αρχίζει να πέφτει τον ενδύει με σώμα. Έτσι η δημιουργία είναι ουσιαστικά μία πτώση και η υλικότητα είναι μία πτώση, είναι πτώση στην υλικότητα. Σκοπός είναι να γλυτώσουμε από το σώμα και να ξαναγυρίσουμε πάλι.

Λοιπόν αυτά υποτίθεται, ο Ωριγένης ότι είναι χριστιανός αλλά είναι πλατωνικός περισσότερο παρά χριστιανός. Διότι εάν το σώμα, εάν η ύλη είναι μία πτώση, τότε υπεύθυνος κάθε πτώσης είναι ο Θεός, έτσι, εάν έφτιαξε αυτός το σώμα. Εάν δεν έφτιαξε αυτός το σώμα, υπάρχουν δύο Θεοί, ένας που έφτιαξε τα πνευματικά και ένας που έφτιαξε τα σωματικά. Και περνάμε άνετα στον γνωστικισμό τον λεγόμενο, έτσι, τον μανιχαϊσμό αν θέλετε. Λοιπόν εάν όμως ο Θεός έπλασε το σώμα, τότε αυτό σημαίνει ότι δεν είναι απλά πτώση η σωματοποίηση. Μήπως είναι ακριβώς το αντίθετο; Μήπως είναι μία ευκαιρία ακριβώς για πνευματοποίηση του παντός; Μήπως είναι κάτι διαφορετικό, να το δούμε. Αλλά όπως σας είπα στην ανατολή υπήρξε ο Μάξιμος ο ομολογητής ο οποίος - και οι Καππαδόκες πριν από αυτόν - και ο Μακάριος ο Αιγύπτιος, οι οποίοι ξεκάθαρα είπαν ότι δεν είναι ουσία του ανθρώπου η ψυχή του, ούτε βέβαια μόνον το σώμα του, αλλά το «όλον αυτού».

Μια άλλη φράση γι' αυτό είναι η λέξη «συναμφότερον» στον Παλαμά, αιώνες μετά. Είναι το «όλον αυτού», δηλαδή το άθροισμα και κυρίως κάτι περισσότερο από το άθροισμα. Δηλαδή όταν προσθέσετε ψυχή και σώμα, πάλι δεν παίρνετε τον άνθρωπο. Γιατί ο άνθρωπος είναι η ενεργή οικειοποίηση και της ψυχής και του σώματος. Ο άνθρωπος είναι μία άποψη, ο άνθρωπος είναι μία στάση, είναι μία όψη του όλου. Επομένως είναι η ελευθερία η οποία υπάρχει σε ένα σώμα και σε μία ψυχή. Ο άνθρωπος και αυτό ακριβώς είναι η εικόνα του Θεού. Και ακριβώς επειδή η εικόνα του Θεού είναι ελευθερία, δεν είναι ανάγκη να είναι μόνον η ψυχή η εικόνα αυτή. Και το σώμα μπορεί και πρέπει να είναι ελεύθερο. Θα το εξηγήσουμε αυτό παρακάτω.

Στην Δύση όμως δεν υπήρξε Μάξιμος, δεν υπήρξε Παλαμάς και έτσι ο Αυγουστίνος κυριάρχησε. Δεν είναι τυχαίο ότι μετά από αιώνες, ο Αυγουστίνος τον 4ο αιώνα, ο Καρτέσιος μετά από 12 αιώνες και παραπάνω, θα σας πει «cogito ergo sum», έτσι «σκέπτομαι άρα υπάρχω». Δεν λέει πονάω άρα υπάρχω, δεν λέει ερωτεύομαι άρα υπάρχω, τι λέει: σκέπτομαι, άρα υπάρχω. Δηλαδή επιμένει η παλαιά πλατωνική, αυγουστίνεια θέση, ότι ο άνθρωπος είναι ψυχή και η ουσία της ψυχής τι είναι: η σκέψη. Έτσι δεν είναι; Ουσία της ψυχής είναι ο νους, όχι το μέρος εκείνο το σωματοειδές, οι επιθυμίες ή τα συναισθήματα που ακουμπάει το σώμα, αλλά ο νους, ο καθαρός νους. Εδώ υπάρχει πλατωνισμός και εδώ υπάρχει και στωϊκισμός, διότι για τους στωϊκούς η ουσία του νου, η ουσία της ψυχής είναι ο νους. Αυτό μοιάζει με τον Θεό. Ο Θεός δεν μπορεί να έχει συναισθήματα, δεν μπορεί να έχει επιθυμίες, είναι απαθής. Και για να είναι απαθής πρέπει να είναι καθαρός νους. Έτσι νόησις, νοήσεως, να βρει τον εαυτό του. Είναι δύσκολα όλα αυτά; Λοιπόν όπως και να είναι, αξίζει τον κόπο νομίζω, να κάνουμε μια βουτιά μιας και τα δύσκολα έχουν αξία γενικώς.

Λοιπόν επιμένω σε αυτό γιατί σήμερα εμφανίζεται μία μεγάλη σύγχυση, στα θέματα αυτά. Θα την εξηγήσουμε, θα μπούμε στην σύγχυση αυτή. Να τελειώσω λίγο με την ιστορία. Στη δύση θεωρήθηκε λοιπόν ότι ουσία του ανθρώπου είναι η ψυχή του, η σκέψη, η σκεπτόμενη ψυχή. Το εγώ είναι ουσιαστικά ένα σκεπτόμενο εγώ που είναι πάνω από το σώμα, πάνω από την παράδοση, πάνω από τα αισθήματα, πάνω απ' όλα, αυτό είναι το εγώ. Το καρτεσιανό, του Κάντ αυτό είναι το εγώ, αυτό το *detached*, το αποσυνδεδεμένο εγώ, όπως ονομάστηκε από κάποιους ιστορικούς της φιλοσοφίας. Ναι αλλά κάποια στιγμή, αυτό το αποσυνδεδεμένο, καθαρά ψυχικό εγώ, το οποίο απελευθέρωσε τεράστιες πνευματικές δυνάμεις στην ιστορία, είναι αλήθεια έτσι γεννήθηκε η νεώτερη τεχνική, η νεότερη επιστήμη στην δύση, από έναν άνθρωπο που είναι καθαρή σκέψη. Ναι ανακάλυψε κάποια στιγμή το εγώ αυτό ότι έχει ένα σκοτεινό υπόγειο. Ανακάλυψε ότι άλλα λέει, άλλα κάνει και άλλα επιθυμεί για παράδειγμα. Ανακάλυψε τα μπερδέματα της γλώσσας, τις αστοχίες του συναισθήματος, τα αδιέξοδα έτσι της καθημερινότητας, να σκέπτομαι τα πάντα και κάτι περισσεύει. Υπάρχει ένας κόσμος ολόκληρος, ένα υπόγειο με όντα ζωντανά που βροντούνε από κάτω, έτσι. Και επιβουλεύονται την δήθεν ελευθερία και την δήθεν ασφάλεια του σκεπτόμενου εγώ.



Είναι το ασυνείδητο το περίφημο, γι' αυτό σας είπα ότι ο Φρόυδ ανήκει στους ευεργέτες της δύσης. Μας είπε ότι έχουμε και ενορμήσεις και βεβαίως οι ενορμήσεις ριζώνουν βαθειά στην σωματικότητα, έτσι δεν είναι; Ριζώνουν βαθειά στο σωματικό, δεν είναι σκέψεις οι ενορμήσεις, είναι ένστικτα. Πως θα κάνουμε καλά τα ένστικτα; Με την σκέψη κάτι γίνεται, με τα ένστικτα τι θα κάνουμε, καταλαβαίνετε; Δημιουργείται λοιπόν εδώ για πρώτη φορά, έτσι, προϋπόθεση για να εισβάλλει ένας αντάρτης, να εισβάλλει η εκδίκηση του σώματος αυτή, έτσι, επειδή δεν θεωρήθηκε μέλος, μέρος μιας λογικής εικόνας του Θεού, επειδή δεν του αποδόθηκε η εικόνα του Θεού, εισβάλλει τώρα ως αντάρτης το σώμα, καταλάβατε; Στη δύση εισβάλλει ως επαναστάτης. Δεν ξέρω πως, εάν έχουμε φιλοσόφους, αλλά αν έχουμε φιλοσόφους θα ξέρουν όλοι τον Φουκώ, είναι τραγική η ζωή του και με τραγικό θάνατος με τον οποίο πέθανε, που αυτοκτόνησε.

Και στις μέρες μας ο Φουκώ διδασκε ακριβώς αυτό ότι η υπερβατικότητα, η υπέρβαση, ο τρόπος να βγω από την καθημερινότητα, από την καταπίεση, είναι το σώμα μου. Το ξαναλέω, γίνεται το σώμα το υπόλειμμα το οποίο επιστρέφει θορυβωδώς, αλλά ως αντάρτης και ως κάποιος ο οποίος καταστρέφει ουσιαστικά την ησυχία του, έτσι, ευρωπαϊού ανθρώπου. Απωθήθηκε το σώμα στον έρωτα, τον δυτικό. Εάν διαβάσετε τα ιπποτικά μυθιστορήματα, κανένα από αυτά δεν περιέχει ερωτική πράξη και κανένα από αυτά δεν τελειώνει με ένωση των εραστών, σε αντίθεση με τα βυζαντινά μυθιστορήματα που τελειώνουν όλα με γάμο, ή αρχίζουν με γάμο και στη συνέχεια υπερασπίζονται τον γάμο.

Ο έρωτας στην δύση είναι αληθινός μόνο ως απουσία του ή ως φανταστική μοιχεία. Επιστρέφει λοιπόν το σώμα ως πορνογραφία στη δύση για παράδειγμα, διότι ο έρωτας -ο ιπποτικός έρωτας- που γεννήθηκε στην δύση από την αίρεση την χριστιανική των βογοβίνων ή παυλικιανών που δυστυχώς δεν παντρεύονταν και έτσι δεν υπάρχουν σήμερα, λοιπόν ήταν καθαροί αυτοί, ήταν εγκρατίτες αυτοί και οτιδήποτε σωματικό φοβόταν ότι τους μολύνει, επιστρέφει σαν πορνογραφία στη δύση λοιπόν. Επιστρέφει σαν ένωση στο ψυχικό επίπεδο, επιστρέφει σαν και αυτό που είπα στην αρχή αν μη τι άλλο, σαν μια μικρή ιδιωτική αλογία, η οποία με βοηθάει να αντιμετωπίσω, να ανταπεξέλθω τις δυσκολίες του ορθολογισμού, είτε είναι αυτός θεσμός λέγετε, είτε είναι επιστήμη, είτε είναι ολοκληρωτισμός, είτε είναι το δυτικό κράτος, το οποίο σημειωτέον διαφέρει πολύ από το βυζαντινό κράτος, το δυτικό κράτος θα πρέπει να κάνουμε μια ολόκληρη διάλεξη για να πούμε πως γεννήθηκε, ένα κράτος βαθειά ορθολογικό, στο οποίο προσχωρείς με τον νου, δεν προσχωρείς απλά, δεν το

ανέχεσαι.

Για εμάς το κράτος είναι εσχατολογικό, είναι κάτι στο οποίο βολευόμαστε γιατί υπάρχει η βασιλεία του Θεού που έρχεται. Για τον δυτικό είναι ο λόγος του Θεού πάνω στην γη. Έ, αυτό λέει ο Χάιγκελ, αυτό είναι το κράτος, είναι κάτι το οποίο δεν μπορείς να το αγνοήσεις υπαρκτά, γι' αυτό και δεν μπορείτε να πείσετε -εγώ δεν κατάφερα να πείσω, χρόνια στην Αγγλία-, ούτε έναν Άγγλο να κάνει φοροδιαφυγή. Ενδοβάλλει το κράτος, το ενδοβάλλει, νοιώθει ενοχή όταν κάνει φοροδιαφυγή, νοιώθει ότι διαταράσσει τον Θεό τον ίδιο, τον λόγο του κόσμου, ο οποίος ενσαρκώνεται στο κράτος. Δεν μπορεί να κάνει φοροδιαφυγή, λοιπόν.

Ήμουνα μια φορά στο Κάιμπριτζ, από τις πολλές φορές που πηγαίνω κάθε τόσο, και έπρεπε να σταματήσω οπωσδήποτε και είχε μια διπλή κίτρινη γραμμή, που σημαίνει ότι καλύτερα να πεθάνεις, παρά να σταματήσεις εκεί. Παρά ταύτα είχα μερικούς Άγγλους να ξεφορτώσω, και λέω ας το κάνω με τον ελληνικό τρόπο, ανέβηκα στο πεζοδρόμιο μεγαλοπρεπώς και πατάω τις γραμμές. Τους κόπηκε η ανάσα. Με κοίταζαν έτσι με ανοικτό το στόμα. Και μετά ένας μου λέει, ίσα ίσα που το άκουσα, λέει «I like it!», μου αρέσει! Καταλάβετε, είναι η αλογία. Εάν πάτε στην Αγγλία την Παρασκευή το βράδυ θα δείτε τον καθηγητή σας στο Κάιμπριτζ να είναι στουπί με μία τεράστια κανάτα μπύρα στο κεφάλι δίπλα του και να είναι ο ίδιος άνθρωπος. Την Δευτέρα θα είναι αέριος στην θέση του, καταλάβετε; Και απαιτεί και από εσάς να είστε πολύ σοβαρός μαζί του. Την Παρασκευή το βράδυ ήτανε αυτού του είδους η αλογία, η οποία έτσι; Επιστρέφει το σώμα λοιπόν στην σύγχρονη ζωή ακατέργαστο, ακριβώς επειδή δεν του αποδώσαμε την εικόνα του Θεού, ακριβώς διότι δεν καταφέραμε, μαζί με την πατερική παράδοση την ελληνική να καταλάβουμε, όπως λέει ο Παλαμάς, ότι το σώμα έχει «ενσυνενωμένους πνευματικές διαθέσεις».

Έχει πάνω του, βαθειά πάνω του, πνευματική διάθεση. Είναι ένα πνευματικό γεγονός, όχι λιγότερο πνευματικό από την ψυχή, και όταν προφέρουμε την λέξη χάρις, η χάρις αυτή δεν

αφορά μονάχα τον νου, αντιθέτως αφορά εξίσου ή και περισσότερο και το παθητικό μέρος της ψυχής και τα συναισθήματα δηλαδή και τις επιθυμίες και το σώμα. Δηλαδή ο Θεός ασχολείται με το σώμα πολύ σοβαρά. Δηλαδή οτιδήποτε κάνω με το σώμα, δηλαδή τα πάντα, δεν υπάρχει τίποτα που να μην κάνω με το σώμα, ο νους είναι ενσώματος, σήμερα το ξέρουμε, νομίζω την άλλη φορά σας είπα κάτι γι' αυτό, άρχισα κάτι να λέω, η σημερινή νευροψυχολογία το ξέρει αυτό, ότι ο νους είναι ενσώματος, έτσι δεν είναι; Όλα τα μαθηματικά του Καρτεσίου πρώτον απάγεται από σωματικές σχέσεις και από σωματικές έννοιες έτσι δεν είναι; Δεν ξέρω αν θυμάστε, νομίζω ότι είχα πει την άλλη φορά όλοι μας ας πούμε εδώ λένε ότι η αγάπη είναι θερμή. Γιατί είναι θερμή η αγάπη; Γιατί όλοι έχουμε ως παιδιά την εμπειρία του όταν μας αγκαλιάζει η μάνα μας και να μας σφίγγει στο σώμα της. Βλέπετε φτιάχνω έννοια, νοητική έννοια με βάση μια σωματική αίσθηση.

Σε όλες τις γλώσσες λέμε «τόπιασα», σε όλες τις γλώσσες το λέμε αυτό, το κατάλαβα. Γιατί το μικρό το παιδί τι κάνει για να καταλάβει; Πιάνει τα αντικείμενα. Για όλους μας οι δυσκολίες είναι φορτία, πολύ βαρύ φορτίο, διότι από μικροί έχουμε την εμπειρία ότι κάτι πολύ βαρύ δυσκολευόμαστε να το σηκώσουμε. Τι είναι δηλαδή μαρτυρίες όλα αυτά που λέω, ότι ο άνθρωπος είναι ψυχοσωματική ύπαρξη. Δεν είναι μόνον νους, δεν είναι μόνον ψυχή, αλλά είναι ακριβώς ενσώματος νους. Ένας νους ο οποίος μόνον ως σωματικός νους είναι δυνατόν να υπάρξει. Αυτό έχει φοβερές συνέπειες διότι εάν είναι τέτοιος ο άνθρωπος, έτσι, κάπως έτσι πρέπει να τον βλέπει και ο Θεός. Δηλαδή δεν μπορεί ο Θεός να βλέπει μόνον την ψυχή, πρέπει οπωσδήποτε να ασχολείται και με οτιδήποτε άλλο, έτσι; Αρκεί να σας πω στο σημείο αυτό ότι και ο ίδιος ο διαχωρισμός μεταξύ ψυχής και σώματος στην πατερική παράδοση την ελληνική δεν είναι τόσο σαφής.

Πρέπει να ξέρετε ότι η ψυχή δεν είναι άυλη στους πατέρες. Δεν είναι άυλη, όπως εξηγεί ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, μόνον σε σχέση με την υλική παχύτητα του σώματος. Είναι υλική η ψυχή, αποτελείται από λεπτότατη ύλη. «Πνεύμα λεπτόσωμον εστίν η ψυχή», λέει ο Νικόδημος ο Αγιορείτης, αντιγράφοντας ουσιαστικά τον μεγάλο πατέρα και δάσκαλο της δογματικής τον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό έτσι, ο οποίος λέγει «ου πάντι άυλος εστίν η ψυχή, πάντι γαρ άυλος εστίν ο Θεός», μόνον ο Θεός είναι παντελώς άυλος. Η ψυχή είναι και γι' αυτό ακριβώς στην Ανατολή δεν ψάξαμε ποτέ να βρούμε, όπως έψαχνε ο Καρτέσιος ποιο είναι το σημείο που η άυλη ψυχή εφάπτεται με το υλικό σώμα. Διότι η ψυχή, ως υλική, είναι διάχυτη μέσα στο σώμα. Είναι εκμαγείο, υλικό εκμαγείο του σώματος. Και σε τι χρειάζεται η ψυχή στην περίπτωση αυτή, κατά τους πατέρες;

Η απάντηση την οποία δίνει ο άγιος Γρηγόριος ο Νύσσης είναι πολύ σημαντική: είναι λέει, τολμηρή και σημαντική έτσι, είναι λέει ένα εκμαγείο, μία λεπτότατη υλική υφή που απομένει μετά τον θάνατο, για να μπορέσουμε λέει κάποτε, να μπορέσουμε να έχουμε αναδημιουργία του ίδιου ανθρώπου. Γιατί αλλιώς, λέει, η ανάσταση των νεκρών θα ήταν με δημιουργία άλλων ανθρώπων, καταλάβετε; Επομένως ένα ειδικό εκμαγείο του σώματος, έτσι, το οποίο ο Θεός θέλει να αναδημιουργήσει. Και γιατί να αναδημιουργήσει; Να αυτή η πολύ μυστήρια, θα λέγαμε, δήλωση. Γιατί να ξαναφτιάξει ο Θεός τον κόσμο; Δεν είναι καλά φτιαγμένος ο κόσμος; Βεβαίως είναι καλά φτιαγμένος ο κόσμος, όμως μέσα τον κόσμο χωράει και η δική μου ελευθερία και επειδή δρα η δική μου ελευθερία μέσα στον κόσμο, η προαίρεσή μου κάνει και σφάλματα. Κάνει αμαρτίες. Τι είναι αμαρτία; Αμαρτία είναι οτιδήποτε αποφασίζω να κάνω για πάρτη μου, για μένα μόνο. Οτιδήποτε με χωρίζει από τους άλλους. Οτιδήποτε με κλείνει στην φιλαυτία. Οτιδήποτε περιγράφεται με αυτό που ο Φρόυδ ονόμασε «δευτερογενής ναρκισσισμός», να το πω έτσι. Οτιδήποτε με απομονώνει σε εμένα τον ίδιο, είναι αμαρτία. Γιατί είναι αμαρτία αυτό; Διότι θα με οδηγήσει οπωσδήποτε σε σύγκρουση με τον άλλο, έτσι.

Ήταν δύο ασκητές, λέει μία φορά το γεροντικό, είχανε ξεχάσει να μαλώνουνε. Και κάποια στιγμή, ρωτάει ο ένας τον άλλον, «πως μαλώνουν οι άνθρωποι;». «Ε, λέει, πως μαλώνουν οι άνθρωποι, θα βάλουμε μια κανάτα στη μέση, λέει, εγώ θα πω ότι είναι δική μου, εσύ θα πεις ότι είναι δική μου, θα επιμείνουμε, και θα μαλώσουμε». Βάζουνε μια κανάτα στην μέση. Λέει ο ένας, «αυτή είναι δική μου». Λέει ο άλλος, «έ, πάρ' την». «Όχι», λέει ο πρώτος, «δεν το' πες καλά, θα πεις ότι είναι δική μου, θα το κάνουμε ανάποδα». Βάζουνε την κανάτα στην μέση, λέει ο δεύτερος, «αυτή η κανάτα είναι δική μου». Λέει ο άλλος, «δεν μπορώ να μην στην δώσω, πάρ' την». Και δεν κατάφεραν να μαλώσουν. Ο τσακωμός αρχίζει από την φιλαυτία, μόλις πω αυτή η κανάτα είναι δική μου και ο άλλος πει, βεβαίως αυτή η κανάτα δεν είναι δική σου, αλλά είναι δική μου, έτσι. Ο Θεός δεν είναι αμαρτία, γιατί δεν υπάρχει για τον εαυτό του. Η ελευθερία του, το είχαμε πει την άλλη φορά, είναι καθαρή αγάπη. Και μέσα στην Τριάδα είναι καθαρή κένωση, ο Πατήρ υπάρχει, γιατί υπάρχει ο Υιός. Φοβερό να ονομάζεσαι με το όνομα ενός άλλου. Λέμε Πατήρ και εννοούμε πάντα τι, τον Υιό. Δεν είναι ο Γιάννης που είναι και πατέρας, άρα έχει μια ξεχωριστή ύπαρξή του και μπορεί να αποκηρύξει τον υιό, το έχετε σκεφτεί ποτέ αυτό; Ο Πατήρ είναι Πατήρ, που σημαίνει ο Υιός. Αν εγώ είμαι πατήρ και πω εγώ είμαι πατήρ, θα πρέπει να υπάρχει υιός.

Αν το σκεφτείτε αυτό το πράγμα τι σημαίνει θα τρελαθείτε, δεν θα συνέλθετε εύκολα, θα περάσουν δεκαετίες να συνέλθετε, τι σημαίνει αυτό, καταλάβετε; Είναι ένας νέος τρόπος υπάρξεως. Και έρχεται λοιπόν ο Θεός, ο Χριστός στον κόσμο και μου προτείνει την ίδια ακριβώς, μου λέει ουαί υμίν γραμματείς και φαρισαίοι υποκριτές, σταυρώστε με! Μα τι λέει αυτός τώρα! Γι' αυτό ο χριστιανισμός δεν τελειώνει εύκολα, δεν τελειώνεις εύκολα με τον χριστιανισμό. Θυμάμαι όταν ήμουνα 20 χρονών έλεγα, πως ζει αυτό το πράγμα τόσες χιλιετίες, τι ανοησία είναι αυτό, καταλάβετε, ήμουν και εγώ ένας γόνος των κατηχητικών, και έλεγα να τελειώσω με την εκκλησία πολύ γρήγορα. Λοιπόν, και τώρα λέω, θα αρκέσει η ιστορία της ανθρωπότητας για να το καταλάβει αυτό άραγε; Καταλάβετε; Ουαί υμίν, μωροί και τυφλοί, σταυρώστε με! Αυτό το πράγμα το συγκλονιστικό, το να παραδίδεσαι και να αγαπάς ακριβώς αυτούς που δεν το αξίζουν και επειδή δεν το αξίζουν. Έ, αυτό είναι η καθαρή ελευθερία. Είναι η απόλυτη μη αμαρτία.

Λοιπόν, με τον τρόπο αυτό καταλαβαίνουμε γιατί έγινε και η ενσάρκωση, γιατί μιλάμε για το σώμα. Πως την ονομάζουν οι Πατέρες την ενσάρκωση: την ονομάζουν συγκατάβαση. Συγκατάβαση... πολύ ωραία λέξη. Συγκατάβαση, υπό την έννοια ότι δεν έχουμε κάποια φιλοσοφική αναγκαιότητα για την οποία να είναι υποχρεωμένος ο Θεός να λάβει σώμα. Γιατί δεν έχουμε αναγκαιότητα; Διότι είναι Τριάς και την βρίσκει πολύ ωραία, δεν έχει ανάγκη... Προσέξτε έχω ανάγκη, σημαίνει είμαι μόνος και όντας μόνος έτσι, παίρνω ένα φτωχό παιδάκι να μου κάνει παρέα. Αυτό δεν είναι συγκατάβαση, αυτό είναι ευγενική χρησιμοποίηση του άλλου, έτσι. Γι' αυτό σήμερα τα ζευγάρια έχουν πρόβλημα, ή σχεδόν όλα ή πολλά. Διότι χρειάζονται τον άλλον, παρένθεση και τον χρειάζονται πολύ άσχημα. Και το φοβερό είναι ότι δεν του λένε τι τον χρειάζονται. Του παρουσιάζονται με την εικόνα της πλησμονής, ενώ αυτό που του ζητάνε στην πραγματικότητα είναι να τους γεμίσει, και δεν του λένε τι τον χρειάζονται. Είναι μεγάλη τέχνη στο ζευγάρι, χρειάζεται μια άλλη ομιλία αυτό όμως, να μάθει το ζευγάρι να λέει ο ένας στον άλλο τι πραγματικά χρειάζεται.

Συνήθως κρύβουμε αυτά που χρειαζόμαστε, αλλά περιμένουμε να τα βρει ο άλλος. Και βέβαια δεν είναι αλήθεια αυτό που λένε - συνεχίζεται η παρένθεση - ότι το αγόρι ψάχνει να βρει μία σαν την μάνα του ή το κορίτσι σαν τον πατέρα του. Ψάχνει να βρει στην πραγματικότητα μία που έχει αυτά που δεν έχει η μάνα του και αυτό είναι το πιο φοβερό. Διότι δεν υπάρχει τρόπος έτσι, εάν δεν ανοιχτούν αυτοί μεταξύ τους. Βαθειά αυτό είναι η

αληθινή αγάπη. Να εξηγήσει ο ένας στον άλλον τι ακριβώς θέλει. Λοιπόν γιατί, διότι δεν είναι συγκατάβαση αυτή η αγάπη είναι χρειάζεται, είναι χρεία, χρειάζομαι να θεραπεύσω τις μονομέρειές μου και τα τραύματά μου, εντάξει; Κλείνει η παρένθεση.

Λοιπόν η ενσάρκωση είναι συγκατάβαση, που σημαίνει ότι κάποιος που δεν με χρειάζεται καθόλου μα καθόλου, αποφασίζει να αναλάβει προσωπική ευθύνη και το προσωπικό βάρος της ύπαρξής μου. Και να την αναλάβει, παρακαλώ προσέξτε, όχι στις δήθεν ευγενικές της στιγμές, δεν ήτανε το σώμα ενός φιλοσόφου, δεν πάει στον Πλάτωνα να πει θα ενωθώ με τον νου σου -τρομερό θα ήταν αυτό-, αλλά τι πάει, πάει και βρίσκει μια απλή κοπέλα στην Ναζαρέτ, με μεγάλη αγάπη για τον Θεό και για τον άνθρωπο, την Παναγία. Λοιπόν και κατεβαίνει μέσα στην πραγματική συνθήκη της πραγματικής μου δυσκολίας και της πραγματικής μου ύπαρξης. Φωτίζει δηλαδή την πληρότητα του είναι μου. Μπαίνει και αναλαμβάνει προσωπικά όλο αυτό το φύραμα για να το πάει πολύ μακριά, πέρα από τον θάνατο. Λοιπόν, γιατί χρειάζεται την σάρκωση, ρωτώ καμιά φορά τους φοιτητές μου. Δεν θα μπορούσε να έχει υπάρξει ένα είδος ουρανίου συμβολαίου, μια ουράνια συγνώμη, κάποια στιγμή να πει ο Θεός, περασμένα ξεχασμένα, ότι κάνατε και ότι σας έκανα τελειώνει εδώ, θα τα βρούμε και τέλειωσε η υπόθεση.

Σε τι χρειάζεται η ενσάρκωση, αυτή η συγκατάβαση, έτσι. Χρειάζεται μόνο για ένα λόγο, διότι να το πω με μία φράση του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου και μετά να το εξηγήσω. Λέει ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, «δια το αγιασθήναι τω ανθρωπίνω του Θεού τον άνθρωπον». Επειδή πραγματικά ο άνθρωπος είναι ψυχή και σώμα, επειδή πραγματικά είναι μέσα στην ιστορία, επειδή πραγματικά έχει συναισθήματα. Και σκοπός δεν είναι η συγνώμη, σκοπός είναι η αφθαρσία όλων αυτών, σκοπός είναι η θέωση όλων αυτών. Έ, αυτή η θέωση, αυτή η αφθαρσία δεν μπορεί να γίνει χωρίς οντολογική ένωση κτιστού και ακτίστου, δεν μπορεί να γίνει αλλιώς. Μπορεί να είμαι συγχωρεμένος από όλους και μόνος, ναι ή όχι; Δεν μπορεί να είμαι, έτσι, σε μια στιγμή να μην έχω με τίποτα με κανέναν και να μην έχει κανένας με εμένα τίποτα και να είμαι κατάμονος. Είναι άλλο αυτό και άλλο πράγμα αυτό το άλλο το οποίο λέμε τόση ώρα ότι πρέπει η συνθήκη η ψυχοσωματική μου, έτσι να θεωθεί. Να αρχίσει να κάνει οτιδήποτε κάνει με ένα τέτοιο τρόπο που να είναι άξιος του Θεού, που είναι γεμάτος Θεό. Να αρχίσει δηλαδή, λένε οι Πατέρες, όχι λέει να εξαλείψει τα πάθη, τα πάθη δεν πρέπει να εξαλειφθούνε - εάν διαβάσετε τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, θα δείτε ότι είναι σε αυτό πάρα πολύ επίμονος -, αλλά να τα μεταμορφώσει, να τους δώσει αληθινό αντικείμενο. Να μάθω όχι να μην θυμώνω, αλλά να θυμώνω σωστά, όχι να μην αγαπώ, αλλά

να αγαπώ σωστά κατά Θεόν, όχι να μην τρώω, αλλά να τρώω σωστά κατά Θεόν, όχι να μην χρησιμοποιώ τον κόσμο, αλλά να τον χρησιμοποιώ κατά Θεόν.

Αυτό σημαίνει η ενσάρκωση, να γίνω ένας εν σαρκί περιπολών Θεός, κάποιος δηλαδή ο οποίος ξέρει και έχει εξαντλήσει μέσ' την υλικότητα. Γιατί αυτή είναι η συνθήκη, υλικός είμαι, τελείως, και η ψυχή μου υλική και εγώ υλικός, τελείως μέσ' την υλικότητα, έτσι να εξαντλήσει τι, την χάρη του Θεού, την σωτηρία του Θεού, το Πνεύμα το Άγιο. Έτσι όταν ρωτάει η Καινή Διαθήκη το ερώτημα αυτό, «τις μερίσεται του σώματος του θανάτου τούτου», λέει ο Παύλος. Η απάντηση λοιπόν δεν είναι η αθάνατη ψυχή του, διότι η ψυχή είναι κομμάτι μου, δεν μπορεί να με σώσει η ψυχή, είναι κάτι που επιβιώνει από εμένα, τι είναι η ψυχή... ένα αυτοκίνητο όταν τρακάρει έτσι, διαλύεται αλλά οι βίδες μένουν. Η ψυχή είναι οι βίδες, η βαριά δομή διαλύεται, το σώμα, και μένουν οι βίδες. Δεν είναι ο άνθρωπος μόνον η ψυχή. Μπορεί να ξαναέχω το σώμα άραγε; Μπορεί το σώμα αυτό, το αυτοκίνητο αυτό, να προχωρήσει και να υπάρξει με ένα τέτοιο τρόπο θεοειδή; Αυτό είναι το μεγάλο στοίχημα του χριστιανισμού και ως προς αυτό είναι πολύ τολμηρός φιλοσοφικά.

Κανείς ουδέποτε δεν το διανοήθηκε αυτό, ούτε το Ισλάμ, ούτε φυσικά πολύ περισσότερο ο Ινδουϊσμός ή ο Βουδισμός που αντίθετα συμβουλεύει να απαλλαγούμε από την ύπαρξη αυτή διότι είναι πόνος. Ο χριστιανισμός δεν αδειάζει τον πόνο. Δεν θα μπορούσα να είμαι χριστιανός εάν υπήρχε άρνηση του πόνου στο ευαγγέλιο. Δεν θα μπορούσα να είμαι χριστιανός, προσωπικά, εάν ο Χριστός δεν υπέφερε και δεν πέθαινε. Θα ήταν ψεύτικο, δεν θα ήταν κατάβαση, συγκατάβαση στην δική μας αλήθεια. Επομένως καταλαβαίνετε ότι το να έχει κανείς σώμα, το να είναι κανείς σώμα, γιατί εάν έχουμε σώμα είμαστε σώμα, είναι πάρα πολύ σημαντικό. Είναι μια μεγάλη απελπισία και μια μεγάλη ελπίδα. Απελπισία διότι δεν υπάρχει τίποτα μέσα μας που να μας κάνει θεούς από μόνο του. Ελπίδα διότι αυτό το τίποτα, αυτή η φθορά, αυτή η έλλειψη μπορεί να γίνει αιώνια πλησμονή δια του θεού και τώρα και στους αιώνες. Έτσι...

Ξαναγυρίζω, να πω μια μικρή ανακεφαλαίωση και μετά θα σας δώσω τον λόγο, γιατί μίλησα πολύ ώρα. Λοιπόν είπαμε ότι το σώμα απωθήθηκε από την φιλοσοφία γενικά, από την αρχαία φιλοσοφία μέχρι την νεότερη. Θεωρήθηκε άλογο και η ιδεολογία ακολούθησε θεωρώντας ότι το σώμα, ότι η ουσία του ανθρώπου, η εικόνα του θεού είναι μόνο στην ψυχή. Στην δύση επέστρεψε ως αντάρτης το σώμα και ως τέτοιο είναι πολύ γοητευτικό, μέσα από την διαφήμιση, μέσα από τον υπέροχο αυτό ναρκισσισμό της σύγχρονης μουσικής έτσι, μέσα από την σύγχρονη τέχνη, αλλά μέσα και από χυδαιότερες εκφάνσεις, οι οποίες και αυτές είναι πολύ κοντινές μας, διότι μας έχουν περικυκλώσει σε μία καθημερινότητα πια.

Το μεγάλο στοίχημα είναι ακριβώς αυτό που συνέβη, πιστεύω, στην πατερική ελληνική παράδοση, όπου ξαφνικά αποδόθηκε η εικόνα του Θεού και στο σώμα. Η πνευματοποίηση του σώματος. Το ότι μπορώ να θυμώνω κατά Θεόν, το ότι ο έρωσ - ο σωματικός έρωσ - δεν χρειάζεται να είναι πορνογραφία, αλλά μπορεί να μπει μέσα στην οντολογία, την καθημερινή ζωή του ανθρώπου, ότι τα συναισθήματα και οι επιθυμίες μπορούν να προσεχθούν από τον Θεό και όχι απλά να υπάρχουν σαν μια παρένθεση.

Εν ολίγοις το γεγονός ότι ο εικονισμός του Θεού πάνω στο σώμα και πάνω στην ψυχή, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ενσάρκωση ως συγκατάβαση, ως ανάληψη του σώματος από τον Θεό τον ίδιο και δημιουργεί μια ριζική πνευματικοποίηση του σώματος. Αυτή η ριζική πνευματικοποίηση του σώματος είναι το αίτημα του άμεσου μέλλοντος. Και το αίτημα αυτό, έτσι να ξέρετε, το ερώτημα αυτό θα το απαντήσουμε εμείς όλοι στην δύση, ο ελληνοδυτικός κόσμος, με δύο πιθανούς τρόπους: ο ένας θα είναι ο παγανιστικός έτσι, όπου το σώμα θα θεωρηθεί ως κατοικητήριο σκοτεινών δυνάμεων στις οποίες πρέπει να παραδοθούμε, έστω με μέτρο αλλά να παραδοθούμε, ένα μέρος της ψυχολογίας του βάθους ήδη το ζητάει αυτό σήμερα, και ο άλλος τρόπος θα είναι ο χριστιανικός, δηλαδή η πιθανότητα το Πνεύμα το Άγιο να μπορεί να θεώσει το σώμα, δηλαδή να το κάνει διάφανο στην χάρη και να το κάνει όμορφο και κυρίως αιώνιο. Αυτά.



\* Πάτρα, Κυριακή, 10-05-2009: Ομιλία στο Ξενοδοχείο «Αστήρ» της Πάτρας με αφορμή την εορτή του προστάτη των οδοντιάτρων, Αγίου Αντύπα. Τη διοργάνωση έκανε ο σύλλογος οδοντιάτρων Πάτρας.

\*\* Η απομαγνητοφώνηση έγινε από τον Στ. Μ. Δρ. και οι διαμόρφωση και υπογραμμίσεις από τον admin. Το κείμενο θα σταλεί στον ομιλητή για τυχόν συντακτικές και λοιπές βελτιώσεις, αφού η ομιλία έγινε όλη «από στήθους».

\*\*\* Ο κ. Μητρόπουλος είναι (2009) πρόεδρος του οδοντιατρικού συλλόγου Πάτρας

πηγή: Χριστιανική και i-mpatron.gr